

5. Zavarzadeh Mas'ud. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. 1975. Pp. 69–83. doi:10.1017/S002187580001015X

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-10>

ECHOES OF WAR IN SERHIY ZHADAN'S OEUVRE

ВІДЛУННЯ ВІЙНИ У ТВОРЧОСТІ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Kuleshir M. M.

*Lecturer at the Department
of Germanic and Romance languages
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Кулешір М. М.

*викладач кафедри германських
і романських мов
Київський національний
лінгвістичний університет
м. Київ, Україна*

Постать Сергія Жадана відома всім – і дорослим, і малим. Різномасштабність його творчої енергії вражає – Жадан успішний та улюблений прозаїк, поет, популярний рок-музикант, цікавий есеїст, продуктивний перекладач, невтомний волонтер. Під час війни він не покладаючи рук виступає в різних локаціях то як фронтмен гурту «Жадан і собаки», то влаштовуючи концерти, де він читає свої вірші. Кошти від своїх виступів Жадан перераховує на нагальні потреби ЗСУ: автівки, тепловізори, обмундирування та інше. Сторінка письменника у фейсбуці – як щоденний фотозвіт про сумлінно і продуктивно виконану роботу: публікації про концерти та виступи чергуються з публікаціями про автівки, які женуть на Схід, тепловізори, які доставляють нашим воїнам, кошти, які перераховано для відновлення наукової бібліотеки Харківського національного університету імені Каразіна, в яку «прилетіло» [2].

Слід зазначити, що сам Сергій родом з Луганщини. Українська мова є для нього рідною, бо його рідне місто Старобільськ з північного україномовного регіону Луганщини – історичної Слобожанщини. У шкільні роки хлопець неодноразово ставав переможцем олімпіад з рідної словесності. Вірші теж почав писати ще за шкільною партою. Одного разу він з групою інших учнів-олімпіадців у супроводі вчителів

поїхали на республіканську олімпіаду з української літератури в Рівному. Там були досвідчені літератори, які запитали, чи хтось з них пише художні твори? Сергія друзі випхали на сцену, бо знали поміж собою, що він віршує, і він для залу у кількасот юних завзятих знавців української мови та літератури читав свої, як він вважав, найкращі віршовані тексти. Той зал прихильно оцінив його поетичні потуги і всі йому аплодували. Підліткові роки Сергія прийшлися на період перебудови та розпаду СРСР – зародження Народного Руху, «Просвіти». Зовсім юним Сергій зайняв політичну позицію – поширював пресу, надрукований у Литві самвидав, національну символіку. У роки навчання в Харкові неодноразово спостерігав – в громадських місцях на українську мову харків'яни могли реагувати доволі агресивно.

Вже пишучи прозу Сергій впритул зіткнувся з непростю проблемою відтворення мовної реальності, яка була доволі неоднорідна. Проза Жадана українськомовна, але в ній значна кількість російськомовної лексики, а також багато суржику. Українською мовою такий текст сприймається, можна сказати, природно: яка дійсність – такий текст. Проте виникають питання при перекладі на інші мови. В процесі перекладу співіснування цих трьох мовних потоків викликає труднощі при відтворенні, а також з'являється додатковий контекст та імплікації.

Жадана називають «Голосом Сходу», тому що він родом із східної України, а також тому, що, природно, він пише твори, які репрезентують цей регіон з усіма його особливостями та проблемами. Український Схід в книгах Жадана зображений реалістично, експресивно, без «підсолоджування» чи ідеалізації, без фотошопу чи позерства. Його тексти можуть здатися брутальними чи епатажними через обценну та знижену розмовну лексику насичену сленгом впереміш з суржиком. На сторінках його книг Схід України колонізований, одурманений імперською ідеологією, проте – український. Ада Роговцева, яка теж з початку війни 2014 волонтерила здійснюючи поїздки на фронт на українському сході і виступаючи з концертами підкреслила, що той схід – український.

Жадан стверджує, що це стереотип, що схід російський. Насправді, переконує письменник, там багато людей говорять українською та усвідомлюють свою українськість. Слід зазначити, що Сергій за освітою філолог української та німецької мов. Після закінчення Харківського педагогічного університету імені Г. Сковороди навчався там же ж в аспірантурі і захистив кандидатську дисертацію

з української літератури по творчості українського футуриста Михайля Семенка. Таке наукове зацікавлення не випадкове – для ранньої поетичної творчості Жадана притаманні футуристичні тональності. Різномасштабність творчості Жадана проявляється в його відкритості до спроб в різних жанрах та формах. Так, він самостійно пише лібрето до опер за його творами. Він також пише пісенні тексти з урахуванням специфіки жанру популярної пісні – текст має бути «проріджений», в словах має бути голосна а та е. Знання іноземних мов, а також досвід перекладацької діяльності допомагають письменнику, коли він знає, що текст буде перекладатися, формулювати висловлювання та речення так, щоб їх було легко перекласти.

Жадан написав вірш «Довго» спеціально для концерту «Notes from Ukraine» «Записки з України», який відбувся 4 грудня 2022 в легендарному Карнегі-холі у Нью-Йорку і був приурочений відзначенню 100-річчю з дня прем'єри українського легендарного «Щедрика» створеного видатним композитором Миколою Леонтовичем. Музику до поезії Жадана «Довго» написав американський композитор Тревор Вестон [3].

У цій поезії прочитується світовідчуття, яке, мабуть, переживає кожен українець, а також, кожна будь-яка людина, у двері якої постукала війна. Кожен рядок і кожне слово у цьому тексті резонує з рецепцією воєнної дійсності, яка вийшла за межі так званої зони АТО, абсурдних понівечених ДНР і ЛНР і поширилася як чума у відомому творі А. Камю по всій без винятку Україні. Адже в Україні не залишилося жодного обласного центру, який би не зазнав нищівних обстрілів росіян. Війна змусила багатьох українців залишити свої домівки – хтось тимчасово, хтось назавжди перемістився з обжитого місця. Хтось цього обжитого місця позбувся раптово і жадливо – кількість зруйнованих щент житлових будинків величезна. Хтось втратив разом з оселею пам'ятні речі, які були пов'язані з важливими подіями їхнього життя, наприклад, фотоальбом, комп'ютер, у якому зберігалися відеозаписи, тощо. Ці матеріальні речі вже не повернути – вони перестали існувати фізично. Але «пам'ять – це те, що не потребує кінця». Так влучно і натхненно сформулював особливість пам'яті Жадан. Пам'ять індивідуальна, пам'ять колективна – цінність пам'яті неоціненна. Пам'ять є основою людської ідентичності. Пам'ять – це якір, який тримає корабель людського буття в певній точці цього буття. «Ми стоїмо і знаємо: все лишається тут – поміж цих дерев, поміж цих споруд» – в цих рядках висловлена прив'язаність людини до свого дому, своєї землі, своєї ойкумени. Ліричний герой каже

узагальнено за себе і за тих, хто так як він потрапив у лещата війни. Слід пригадати, що автор відтоді як став студентом мешкає у Харкові. Тож у цьому тексті прочитується масова евакуація з міста, яке знаходиться за сорок кілометрів від українсько-російського кордону. Також населення Харкова змінилося після 24.02.2022 – до цієї дати місто було багато національне, крім того, це було місто, де навчалось майже пів мільйона студентів. Важливо врахувати, що мешканці Харкова від початку повномасштабного вторгнення наполегливо працюють для Перемоги. «Ми тримаємось наших міст, як ріки своїх долин. Наш гіркий подорожник, наш придорожній полин, наші дерева, які ростуть так само як ми: світ став іще глибшим цієї зими» – ці рядки розповідають про харків'ян та інших українців та інших будь-яких людей, які не змогли відірватися від обжитого місця, не знайшли можливості покинути свій дім, адаптуватися до нових суворих воєнних обставин їм допомагало те, що вони у себе вдома, а також додавало сил усвідомлення, що вони захищають свій дім. Що тут стояти й дивитися на вогні. «Що тут іще можуть сказати мені? Я би вже і пішов, мені вже все одно. Просто ось це випалене вікно – це моє вікно» – війна важка і страшна, вона викликає жах, страждання. А ще вона спричиняє втому, яка накопичується. Проте хоча ліричний герой вже на межі вигорання, у розпачі від свого безсилля перед абсурдністю та жорстокістю війни, він не може відмовитися від свого коріння, колись, мови, роду, дому – всього, що уособлює його ойкумену. «Випалене вікно» – символізує численні понищені домівки. Це також символ глибокої травми, якої зазнали українці у цій війні. Це також передчуття якоїсь глибокої трансформації суспільно-ментальних стереотипів, поступова перебудова постколоніальної світоглядної системи. Це також наче тавро, нанесене Росією на тіло України, яке буквально фізично і матеріально засвідчує неокolonіальні претензії агресора, реалізовані засобами війни.

Жадан всю війну залишається в Україні, він не плекає намірів жити і працювати в еміграції. «Втома це природньо. Чим далі від лінії фронту, тим важче психологічно, як би це парадоксально не було» – у цих словах нинішня позиція письменника [1]. «Випалене вікно» додає йому та всім українцям сил працювати для перемоги в Україні.

Література:

1. Забеліна Ю. Для частини європейців захист України – це лагідна і комфортна капітуляція – Сергій Жадан // TELEGRAF, 05 вересня

2022. URL: <https://telegraf.com.ua/ukr/intervju/2022-09-05/5715530-dlya-chastini-evropeytsiv-zakhist-ukraini-tse-lagidna-i-komfortna-kapitulyatsiya-sergiy-zhadan>

2. Сергій Жадан [офіційна сторінка]. URL: https://www.facebook.com/serhiy.zhadan/?locale=uk_UA

3. Ukrainian Institute – Український інститут. URL: https://www.facebook.com/UkrainianInstitute/?locale=uk_UA

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-11>

**“DRAMA FOR THREE LIVES” BY MARIIA MATIOS –
THE NOVEL “SWEET DARUSIA”**

**«ДРАМА НА ТРИ ЖИТТЯ» МАРІЇ МАТІОС –
РОМАН «СОЛОДКА ДАРУСЯ»**

Kurchii D. D.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Teacher at the Department of Pedagogy
and Teaching Methods Educational
Fields and Technologies
of Primary Education
Kolomyia Pedagogical College
of Ivano-Frankivsk Regional Council
Kolomyia, Ivano-Frankivsk region,
Ukraine*

Курчій Д. Д.

*кандидат філологічних наук, доцент,
викладач кафедри педагогіки та
методик навчання освітніх галузей
і технологій початкової освіти
Коломійський педагогічний
фаховий коледж Івано-Франківської
обласної ради
м. Коломия, Івано-Франківська
область, Україна*

Марія Матіос – одна з найвідоміших сучасних українських письменниць (поет, прозаїк, публіцист), твори якої є одними з найчитабельнішими, лауреатка Національної премії України імені Тараса Шевченка (за роман «Солодка Даруся», 2005). Авторка понад 25 книг поезії та прози: поетичних – «3 трави і листя» (1983), «Вогонь живиці» (1986), «Сад нетерпіння» (1994), «Десять дек морозної води» (1995), «На Миколая» (1995), «Жіночий аркан» (2002), «Жіночий аркан у саду нетерпіння» (2007) та прозових – «Життя коротке» (2001), а ще – жорстка «Нація» (2001, 2002), смачний кулінарний «Фуршет від Марії Матіос» (2002), еротичний «Бульварний